

arbeidskosten

Met krappe marges verdient het saldo per liter melk een nóg kritischer blik. Veeteelt rafelt het saldo uiteen met de cijfers van het lagekostenbedrijf als voorbeeld. Deze keer de kosten voor arbeid en de totale arbeidsuren.

Saldoserie

Arbeid is momenteel een heet hangijzer. De groeistrategie begint langzaam de grenzen te bereiken. Hoeveel uren stop je in het bedrijf en wat koop je in? Het lagekostenbedrijf kent een doelstelling voor de gewenste uren en neemt de gewerkte uren als kostenpost mee.

Arbeid is een aparte post in de boekhouding van het lagekostenbedrijf (LKB). Bij 2002 staat er 11,7 cent per kilo melk geschreven, dat is ruim dertig procent van de totale kostprijs. Het is niet alleen de betaalde arbeid die bij deze kosten is opgenomen, ook de berekende arbeid staat hier vermeld, legt Michel de Haan, onderzoeker van het ASG, uit. 'De medewerkers administreren van uur tot uur wat ze doen. Alle uren die te maken hebben met de exploitatie van het bedrijf, vermenigvuldigen we met 21 euro per uur.'

Het lijkt een systeem dat past bij een onderzoeksinstituut waar medewerkers de koeien verzorgen en de CAO leidend is. Maar, zo relateert De Haan: 'Het is ook voor een praktijkbedrijf goed om te weten hoeveel uren je werkt. Dit zijn namelijk wel kosten, die je in principe betaald wilt zien. Het is zinvol om de arbeidstijden eens te noteren. Het maakt inzichtelijk waar de veehouder zijn uren in stopt en hoe hoog de arbeidsbesteding eigenlijk is.'

Bedrijfskundige Henry Voogd onderstreept dat. In de Alfa-boekhoudingen gaan we alleen uit van de betaalde arbeid. Daarnaast brengt Voogd de arbeidsuren onder de aandacht in combinatie met het CAO-uurloon. 'Dat zorgt voor heel hoge berekende lonen en voor heel wat gefronste wenkbrauwen.' Voogd wil hiermee een bewustwordingsproces in gang zetten. 'Meer als signaal dat de grenzen wellicht bereikt zijn.' Bovendien maakt hij het begrip arbeidsefficiëntie bespreekbaar. 'Er is net zoveel verschil in arbeidsefficiëntie tussen melkveehouders als er verschil is in melkproductie bij koeien.' En dan volgt meteen ook de financiële consequentie. 'Die arbeidsefficiëntie heeft meer effect op het resultaat dan op de productie per koe.'

Uitbesteden loonwerk

Het doel op het LKB is het werk rond te zetten in vijftig uur, oftewel zo'n 2600 uur op jaarbasis. Ter vergelijking: de CAO gaat uit van 1800 uren. Het LKB is een echt eenmansbedrijf, vindt De Haan, die

toelicht dat er bij de start een duidelijke keuze is gemaakt om de arbeid zo efficiënt mogelijk te maken. Maaien, schudden en harken worden uitbesteed aan de loonwerker. Kunstmeststrooien doet bedrijfsboer Roel Withaar, net als bloten, voer uithalen en het uitmesten van de jongveestallen zelf. 'De loonwerkkosten als onderdeel van de bewerkingskosten liggen op het bedrijf hoger door meer inzet van de loonwerker', geeft De Haan aan. 'Maar de kosten voor eigen mechanisatie en arbeid zijn weer lager, zodat de totale bewerkingskosten laag zijn.' Voogd legt uit: 'Deze kosten zijn als com-

Arbeid aan het plafond

Tussen 400.000 en 700.000 kilo melk maximaal haalbare voor eenmansbedrijf

Accountantsadvies

Maak de omvang ook in overname bespreekbaar

Bedrijfskundige Henry Voogd kent genoeg bedrijven met 600.000 tot 700.000 kilo melk en toch voldoende arbeid. Het zijn vaak vader-zoonmaatschappen. 'Ze kunnen het werk prima aan, maar hoe los je dat op als vader uit het bedrijf stapt?', zo houdt hij zijn klanten voor. Mogelijke oplossingen kunnen zijn: het uitbesteden van de jongveeopfok of toch meer uitbesteden aan de loonwerker. 'Maak daarin een keuze en handel daar ook naar', adviseert Voogd, die meteen een minder goed voorbeeld noemt. 'Een nieuwe machine kopen en er dan in het voorjaar achter komen dat je eigenlijk geen tijd hebt en dus toch de loonwerker maar moet bellen.' Voogd signaleert bovendien dat de jonge generatie meer plussen ziet in samenwerken. 'Je deelt dan de verantwoordelijkheid en het kan zeker voordelen hebben, maar je verliest ook een beetje de status van ongebondenheid die agrarisch ondernemers graag hebben.'

Tabel 1 – Arbeid en loonwerkkosten met variabelen per onderdeel

	lagekostenbedrijf	laag	hoog
arbeid (centen per kilo melk)	11,7	10	19
loonwerk	5,6	1	5
voederwinning grasland	2,6	0	3
bemesten	1,2	0	1
overig loonwerk	1,7	0	1

veehouder Cor Kranendonk, Ophemert

'Terug naar eenmansbedrijf sociaal niet acceptabel'

Met vijf mensen zette melkveehouder Cor Kranendonk uit Ophemert ooit het werk rond. Nu melkt en verzorgt hij de 180 melkkoeien en de 150 hectare land met anderhalf personeelslid. 'We hebben veel geautomatiseerd om mankracht uit te sparen en de mensen te ontlasten.' Een melkrobot en een kalverdrinkautomaat verlichten het werk. 'We kunnen toch 700.000 kilo melk per persoon aan en boven-

municerende vaten. De grote truc is deze zo optimaal mogelijk op elkaar af te stemmen.'

De Haan kent ook de vergelijkbare bedrijven uit het bedrijveninformatienet van het LEI, waar ondernemers toch al gauw tussen zestig en zeventig uur per week draaien om de bedrijfsvoering rond te zetten. 'En meer', voegt hij nog toe. Als deze uren meegerekend worden in de financiën komt het bedrijfsresultaat onder nul uit. 'Een lagere vergoeding per uur accepteren leidt uiteindelijk tot een positief resultaat', relateert De Haan. 'Maar weet dan dat je voor 10 euro per uur werkt en dat je meer uren moet maken om een redelijk inkomen te verdienen.'

Melken 42 procent van de tijd

De opzet van het LKB is arbeidsvriendelijk gekozen met korte looplijnen. Zo gaan de koeien dag en nacht naar buiten. Dit jaar hebben ze de beschikking over

een standweide die vlak achter de stal ligt. 'Dat vraagt minder werk dan omweiden waarbij de koeien weggebracht en opgehaald moeten worden en de draad moet worden afgesloten.' Nog een voorbeeld: het voer gaat in hele blokken voor het voerhek, zodat de koeien voorraadvoeding krijgen. Daarnaast is de jongveeopfok minimaal gebleven. Het doel van vijftig uur is echter toch lastig te realiseren. 'We hebben momenteel wat meer koeien en dan zie je dat de tijd voor het melken weer toeneemt.' Volgens de arbeidsfilm blijkt melken 42 procent van de tijd op te slokken, het verzorgen van de veestapel 16 procent en 12 procent van de tijd gaat zitten in het voeren van de koeien. Het jongvee vraagt ook 10 procent van de te besteden arbeidstijd, terwijl de verzorging van het onroerend goed goed is voor 12 procent.

Hoeveel melk per man

De Haan weet dat bij praktijkbedrijven de hoeveelheid gewerkte uren de laatste jaren ook langzaam is gestegen. Groeiende bedrijven betekent ook langere melktijden en extra werk, omdat de stal niet is aangepast aan de grotere veestapel. De eerste paar jaren is dat nog wel op te brengen, geeft de onderzoeker aan. 'Maar op een gegeven moment wordt het te veel. Je gezin begint zich eraan te ergeren en fysiek wordt het ook zwaarder.'

Voogd vult hem aan door de discussie te benoemen. 'Hoeveel kun je per man melken?' Het antwoord luidt: tussen 400.000 en 700.000 kilo melk per volwaardige arbeidskracht. 'Als er nog meer gezinsleden meehelpen kan dat hoger worden.' Hij adviseert de arbeidsproductiviteit te verbeteren en dat kunnen kleine dingen zijn. 'Slimmer werken en meer inzet van machines.' De grens van het eenmansbedrijf lijkt voor een aantal bedrijven in zicht. Personeel inhuren is dan een optie waar de bedrijfskundige voorzichtig mee is. 'Ben je daar wel een type voor?', vraagt hij veehouders. 'Je moet over andere vaardigheden beschikken als werkgever. Bovendien kom je dan weer op hogere vaste kosten terecht en dat komt het rendement zeker niet ten goede.'

Alice Booij